

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384
Форма № Н - 3.04

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра новітньої історії України імені Михайла Грушевського

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан історичного факультету

«_____» _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дидактика історії

Галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

Спеціальність **014 Середня освіта**

Спеціалізація **014.03 Середня освіта (Історія)**

Факультет **історичний**

Львів – 2019 рік

Робоча програма з дидактики історії для студентів за галуззю знань
01 Освіта/Педагогіка спеціальністю / спеціалізацією 014.03 Середня освіта
(Історія). 2019. 20 с.

Розробник:

Мудрий Мар'ян Михайлович, доцент кафедри новітньої історії України імені
Михайла Грушевського, кандидат історичних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри новітньої історії України імені
Михайла Грушевського, протокол від 29 серпня 2019 р. № 1

Завідувач кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського

_____ (Сухий О. М.)

29 серпня 2019 р.

Схвалено Вченою радою історичного факультету
протокол від 4 вересня 2019 р. № 1

Голова _____ (Качараба С. П.)

4 вересня 2019 р.

© Мудрий М. М., 2019 р.

© Кафедра новітньої історії України імені Михайла
Грушевського Львівського національного
університету імені Івана Франка, 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва)	<u>Нормативна</u> (за вибором)	
	Напрямок підготовки (шифр і назва)		
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): 014.03 Середня освіта (Історія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 16		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: Підготовка методичної розробки заняття з історії (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		2(6)-й	2(6)-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 2,5	Рівень вищої освіти: Перший / Бакалаврський	32 год.	32 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	0 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		42 год.	58 год.
Індивідуальні завдання: 4 год.			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1,15 : 1; для заочної форми навчання – 1 : 1,8.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчального курсу – ознайомити студентів зі змістом, організацією і методами викладання історії відповідно до вікових особливостей учнів, а також відповідно до освітніх і виховних цілей, які стоять перед даним суспільством; схарактеризувати процес проникнення історичної інформації до суспільної свідомості; проаналізувати взаємовпливи між історичною наукою і сучасним суспільством; сформулювати ключові вміння щодо підготовки і проведення уроків (занять) з історії.

Завдання навчального курсу – у результаті вивчення навчальної дисципліни студент / студентка зможе

— Оцінювати переважаючі в суспільстві знання про минуле та коригувати їх відповідно до вимог історичної науки;

- Визначати ефективні за даних умов організаційні форми, зміст та методи навчання історії;
- Використовувати методи усного й наочного викладу історичного матеріалу, роботи з текстом на уроках історії;
- Вибирати оптимальні способи (засоби і прийоми) організації навчання історії відповідно до тематичних особливостей матеріалу (політична історія, культурне життя, соціально-економічна історія, військова проблематика тощо);
- Застосовувати на практиці індивідуальні, групові та колективні форми організації навчання історії;
- Сполучати активну самостійну роботу учнів з викладом учителя; організовувати самостійну та позакласну роботу учнів з історії;
- Реалізовувати на практиці творчо-індивідуальний підхід до викладання історії; використовувати інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Дидактика історії як наукова та навчальна дисципліна.

Навчальний потенціал історії

- Тема 1. Дидактика історії як наукова та навчальна дисципліна. Головні цілі навчання історії.
- Тема 2. Педагогічна майстерність і особистість учителя історії.
- Тема 3. Європейські традиції навчання історії.
- Тема 4. Дидактичний потенціал історії. Зміст шкільної історичної освіти.

Змістовий модуль 2. Методи навчання історії

- Тема 5. Проблема методів навчання історії та їх класифікація.
- Тема 6. Словесні методи навчання історії.
- Тема 7. Методи наочного навчання історії.
- Тема 8. Методи роботи з текстом у навчанні історії.
- Тема 9. Пасивні й активні методи навчання. Розвиток критичного мислення школярів.

Змістовий модуль 3. Заняття з історії: задум, зміст та організація

- Тема 10. Розкриття закономірностей історичного процесу. Розвиток уявлень про історичний час. Методика роботи з історичними поняттями.
- Тема 11. Політична, військова, соціально-економічна та культурна проблематика в шкільному курсі історії. Людина в історії.
- Тема 12. Урок історії.
- Тема 13. Проблема міцності знань з історії. Сутність і види контролю і перевірки знань учнів.
- Тема 14. Підготовка студента-практиканта до уроку історії.
- Тема 15. Позакласна робота з історії. Історичне краєзнавство у школі.
- Тема 16. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													

Змістовий модуль 1												
Дидактика історії як наукова та навчальна дисципліна.												
Навчальний потенціал історії												
Тема 1. Дидактика історії як наукова та навчальна дисципліна. Головні цілі навчання історії.	6	2				4	6	2				4
Тема 2. Педагогічна майстерність і особистість учителя історії.	6	2	2			2	4	2				2
Тема 3. Європейські традиції навчання історії.	6	2				4	4	2				2
Тема 4. Дидактичний потенціал історії. Зміст шкільної історичної освіти.	6	2	2			2	4	2				2
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	24	8	4			12	18	8				10
Змістовий модуль 2												
Методи навчання історії												
Тема 5. Проблема методів навчання історії та їх класифікація.	4	2				2	6	2				4
Тема 6. Словесні методи навчання історії.	6	2				4	6	2				4
Тема 7. Методи наочного навчання історії.	6	2	2			2	6	2				4
Тема 8. Методи роботи з текстом у навчанні історії.	6	2	2			2	6	2				4
Тема 9. Пасивні й активні методи навчання. Розвиток критичного мислення школярів.	4	2				2	6	2				4
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	26	10	4			12	30	10				20
Змістовий модуль 3												
Заняття з історії: задум, зміст та організація												
Тема 10. Розкриття закономірностей історичного	4	2				2	6	2				4

процесу. Розвиток уявлень про історичний час. Методика роботи з історичними поняттями.												
Тема 11. Політична, військова, соціально-економічна та культурна проблематика в шкільному курсі історії. Людина в історії.	4	2				2	6	2				4
Тема 12. Урок історії.	8	2	4			2	6	2				4
Тема 13. Проблема міцності знань з історії. Сутність і види контролю і перевірки знань учнів.	4	2				2	6	2				4
Тема 14. Підготовка студента-практиканта до уроку історії.	8	2	2			4	6	2			к/р	4
Тема 15. Позакласна робота з історії. Історичне краєзнавство у школі.	4	2				2	6	2				4
Тема 16. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі.	8	2	2			4	6	2				4
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	40	14	8			18	42	14				28
Усього годин	90	32	16			42	90	32				58
Модуль 2												
ІНДЗ Підготовка методичної розробки заняття з історії	4					4	4					4
Усього годин	4					4	4					4

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Педагогічна майстерність і особистість учителя історії.	2
2	Цілі та зміст шкільної історичної освіти.	2
3	Методи наочного навчання історії.	2
4	Методи роботи з текстом у навчанні історії.	2
5	Урок історії (цілі, організація та структура уроку історії).	4
6	Підготовка студента-практиканта до уроку історії.	2
7	Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі.	2
Разом		16

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дидактика історії як наукова та навчальна дисципліна. Головні цілі навчання історії.	4
2	Педагогічна майстерність і особистість учителя історії.	2
3	Європейські традиції навчання історії.	4
4	Дидактичний потенціал історії. Зміст шкільної історичної освіти.	2
5	Проблема методів навчання історії та їх класифікація.	2
6	Словесні методи навчання історії.	4
7	Методи наочного навчання історії.	2
8	Методи роботи з текстом у навчанні історії.	2
9	Пасивні й активні методи навчання. Розвиток критичного мислення школярів.	2
10	Розкриття закономірностей історичного процесу. Розвиток уявлень про історичний час. Методика роботи з історичними поняттями.	2
11	Політична, військова, соціально-економічна та культурна проблематика в шкільному курсі історії. Людина в історії.	2
12	Урок історії.	2
13	Проблема міцності знань з історії. Сутність і види контролю і перевірки знань учнів.	2
14	Підготовка студента-практиканта до уроку історії.	4
15	Позакласна робота з історії. Історичне краєзнавство у школі.	2
16	Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі.	4
Разом		42

9. Індивідуальні завдання

— Підготовка методичної розробки заняття з історії

10. Методи навчання

Навчання відбувається у формі лекцій і семінарських (практичних) занять.

11. Методи контролю

11.1. Денна форма навчання

Підсумкове оцінювання знань і вмінь студентів відбувається під час іспиту і складається з рейтингових показників (балів) роботи протягом семестру (максимально **50 балів**) та оцінки (балів) на іспиті (максимально **50 балів**).

Результат роботи студента протягом семестру (максимально 50 балів) складається з двох компонентів:

— Результатів роботи під час семінарських (практичних) занять (**20 балів**). Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських (практичних) заняттях визначається як середній арифметичний показник балів, що їх отримав студент за шкалою від нуля до п'яти балів на семінарських заняттях, помножений на коефіцієнт 4. Передбачається, що викладач оцінюватиме знання студента не менше як на третині від запланованих у семестрі занять. Пропущені з поважних причин (через хворобу) заняття студенти можуть відпрацювати у години, передбачені для консультацій (не пізніше двох тижнів після пропущеного заняття або останнього з кількох пропущених занять). Не відпрацьовані у вказаний термін заняття автоматично переводяться у нуль балів і враховуються при підрахунку середнього арифметичного показника балів.

— Домашньої письмової роботи (підготовки методичної розробки заняття з історії) (**30 балів**), що виконується на вибрану тему і має дослідницький (творчий) характер. Лектор визначає тематику робіт і доводить її до відома студентів не пізніше як за місяць до визначеного терміну подання роботи на кафедру. Обсяг роботи – 5–7 друк. сторінок. Перевірку робіт здійснює лектор. При оцінюванні творчої роботи (методичної розробки заняття з історії) братимуться до уваги такі критерії: 1) Цілеспрямованість заняття – чи правильно визначена його мета? (5 балів); 2) Відповідність типу заняття темі та дидактичній меті. Логічний взаємозв'язок і послідовність структурних частин заняття (5 балів); 3) Ефективність вибраних методів і прийомів викладу, пояснення і закріплення навчального матеріалу (5 балів); 4) Точність і правильність подання історичних фактів і теоретичних положень. Аргументованість висновків і узагальнень (5 балів); 5) Послідовність і логіка викладу матеріалу. Повнота викладу (5 балів); 6) Оформлення роботи (5 балів).

Іспит (максимально 50 балів) студент складає під час екзаменаційної сесії письмово з наступною співбесідою. До іспиту не допускаються студенти, які протягом семестру отримали 20 і менше балів. Таким студентам виставляється оцінка «незадовільно» й надається можливість повторно скласти іспит. Результат іспиту в рейтингових балах визначається за розгорнутими письмовими відповідями на два питання екзаменаційного білету (**30 балів = 15 балів x 2**) і виконанням тестового завдання (**20 балів**).

Таблиця нарахування балів за 100-бальною шкалою

Компонент оцінювання	Максимальна кількість балів
Робота протягом семестру:	50
Семінарські (практичні) заняття	20
Домашня письмова робота (методична розробка)	30

заняття з історії)	
Іспит:	50
Письмова відповідь на питання екзаменаційного білету	30 (15 балів x 2)
Тестування	20
Разом:	100

11.2. Заочна форма навчання

Підсумкове оцінювання знань і вмінь студентів відбувається під час іспиту і складається з рейтингових показників (балів) роботи протягом семестру (максимально **50 балів**) та оцінки (балів) на іспиті (максимально **50 балів**).

Результат роботи студента протягом семестру (максимально 50 балів) складається з двох компонентів:

— Відвідування лекційних занять (**20 балів**). Передбачається, що присутність студента на кожній лекції відзначатиметься одним або двома балами.

— Залікової домашньої письмової роботи (підготовки методичної розробки заняття з історії) (**30 балів**), що виконується на вибрану тему і має дослідницький (творчий) характер. Лектор визначає тематику робіт і доводить її до відома студентів не пізніше як за місяць до визначеного терміну подання роботи на кафедру. Обсяг роботи – 5–7 друк. сторінок. Перевірку робіт здійснює лектор. При оцінюванні творчої роботи (методичної розробки заняття з історії) братимуться до уваги такі критерії: 1) Цілеспрямованість заняття – чи правильно визначена його мета? (5 балів); 2) Відповідність типу заняття темі та дидактичній меті. Логічний взаємозв'язок і послідовність структурних частин заняття (5 балів); 3) Ефективність вибраних методів і прийомів викладу, пояснення і закріплення навчального матеріалу (5 балів); 4) Точність і правильність подання історичних фактів і теоретичних положень. Аргументованість висновків і узагальнень (5 балів); 5) Послідовність і логіка викладу матеріалу. Повнота викладу (5 балів); 6) Оформлення роботи (5 балів).

Іспит (максимально 50 балів) студент складає під час екзаменаційної сесії письмово з наступною співбесідою. До іспиту не допускаються студенти, які протягом семестру отримали 20 і менше балів. Таким студентам виставляється оцінка «незадовільно» й надається можливість повторно скласти іспит. Результат іспиту в рейтингових балах визначається за розгорнутими письмовими відповідями на два питання екзаменаційного білету (**30 балів = 15 балів x 2**) і виконанням тестового завдання (**20 балів**).

Таблиця нарахування балів за 100-бальною шкалою

Компонент оцінювання	Максимальна кількість балів
Робота протягом семестру:	50
Відвідування лекцій	20
Домашня письмова робота (методична розробка заняття з історії)	30
Іспит:	50
Письмова відповідь на питання екзаменаційного білету	30 (15 балів x 2)
Тестування	20
Разом:	100

12. Розподіл балів, які отримують студенти (денна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота			Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	50	100

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16		
—									30 балів (методична розробка заняття з історії)								
20 балів (семінарські заняття)																	

*T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90–100	A	Відмінно	Відмінно	Зараховано
81–89	B	Дуже добре	Добре	
71–80	C	Добре		
61–70	D	Задовільно	Задовільно	
51–60	E	Достатньо		

13. Методичне забезпечення

Навчальна програма, засоби діагностування навченості

14. Рекомендована література

Базова

1. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2000.
2. Курилів В. Методика викладання історії: Навч. посібник. Львів–Торонто, 2003.
3. Мисан В. Сучасний урок історії: традиція і новаторство: навч.-метод. посібник. Рівне, 2008.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / за заг. ред. О. Пометун. К., 2004.
5. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі: навч.-метод. вид. К., 2005.
6. Старєва А. М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід. Миколаїв, 2008.
7. Терно С. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Запоріжжя, 2012.

Допоміжна

1. Баханов К. Лабораторно-практичні роботи у викладанні історії України: посібн. для вчителя. К., 1996.
2. Баханов К. Організація практики студентів педагогічних університетів з методики навчання історії: навч. посібник для студентів істор. фак-тів. Бердянськ, 2007.
3. Баханов К. Сучасна шкільна історична освіта: інноваційні аспекти. Донецьк, 2005.
4. Войтенко О., Комаров Ю., Костюк І. Я, ти, він, вона...: посібн. для вчителів з антидискримінац. освіти. Львів, 2009.
5. Історична освіта і сучасність. Як викладати історію школярам і студентам / пер. з пол.; за ред. Б. Кубіс; наук. ред. О. Сокирко. К., 2007.
6. Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи / пер. з нім. К., 2010.
7. Історія для громадянина: Метод. посібник для вчителів середніх загальноосвіт. навч. закладів / В. Горбатенко, П. Вербицька, А. Ковтонюк, Л. Середяк, Г. Фрейман. Львів, 2003.

8. Історія епохи очима людини. Україна та Європа у 1900–1939 роках: Навч. посібник з історії України та всесвіт. історії. 10 кл. / Ю. Комаров, В. Мисан, А. Осмоловський, С. Білоножко, О. Зайцев. К., 2004; Сучасні підходи до історичної освіти. Метод. додаток до навч. посібника «Історія епохи очима людини. Україна та Європа в 1900–1939 рр.» / уклад. І. Костюк, П. Кендзьор. Львів, 2009.

9. Кен Робінсон і Лу Ароніка. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / пер. з англ. Г. Лелів. Львів, 2016.

10. Концепція та програми викладання історії України в школі (проекти): Матеріали IV та V Робочих нарад з моніторингу шкільних підручників історії України / Упоряд. та ред. Н. Яковенко, Л. Ведмідь; систематиз. перебігу дискусій над програмами Л. Ведмідь. К., 2009.

11. Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії: практикум для вчителя. Харків, 2007. (Б-ка журн. «Історія та правознавство»).

12. Пастушенко Н., Пастушенко Р. Діагностування навченості. Гуманітарні дисципліни. Львів, 2000.

13. Пропозиції до концепції історичної освіти в Україні: Матеріали III Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України (Київ, 18 жовтня 2008 року) / Зведення та упоряд. пропозицій Н. Яковенко. К., 2009.

14. Терно С. Проблемні задачі з історії для старшокласників: дидактичний посібн. для учнів 10–11 кл. загальноосвіт. навч. закл. Вид. 2-ге, доопрац. та допов. Запоріжжя, 2008.

15. Терно С. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя, 2011.

16. Турченко Ф. Україна – повернення історії. Генеза сучасного підручника. К., 2016.

17. Україна модерна (К.). 2012. Ч. 19: Як (не) писати підручники з історії.

18. Удод О. Українська історична дидактика: академічний дискурс (до 80-річчя Інституту історії України). Київ, 2016.

18. Українська історична дидактика: Міжнародний діалог (фахівці різних країн про сучасні українські підручники з історії): Зб. наук. ст. / відп. ред. М. Телус, Ю. Шаповал. К., 2000.

20. Шкільна історична освіта України: зміст, проблеми, пошуки / упоряд. О. Удод. Харків, 2010.

21. Шкільна історія очима істориків-науковців: Матеріали Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України / упоряд. Н. Яковенко. К., 2008.

15. Інформаційні ресурси

1. Публікації в науково-методичних журналах: «Історія в школі» (К.), «Історія в школах України» (К.); «Історія та правознавство» (К.), «Історія і суспільствознавство в школах України» (К.); «Доба: науково-методичний часопис з історичної та громадянської освіти» (Львів).

2. Додаткові інформаційні ресурси див. <http://www.novadoba.org.ua/> (Електронні ресурси Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова доба»).

16. Додатки

Додаток 1 Інформаційний обсяг дисципліни

№ з/п	Назва та зміст теми
1	Дидактика історії як наукова та навчальна дисципліна. Головні цілі навчання історії.

	<p>Поняття та сутність «дидактики історії». Об'єкт, предмет і завдання курсу, його місце в системі навчальних дисциплін. Стосунок дидактики до педагогіки та історії. Сучасні напрями дослідження дидактичних аспектів історії. Характеристика навчальної і спеціально-наукової літератури з курсу.</p> <p>Головні цілі навчання історії: формування історичного мислення учнів, виховання загальнолюдських духовних ціннісних орієнтацій, вироблення активної життєвої позиції. Місце історії поміж шкільних навчальних дисциплін. Чого чекають учні від вивчення історії? Чого чекає суспільство від учнів, які вивчають історію? Історичні знання і самосвідомість суспільства.</p>
2	<p>Педагогічна майстерність і особистість учителя історії.</p> <p>Суспільна значущість професії вчителя, його функції. Складники педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, здібності до педагогічної діяльності (комунікативність, перцептивні здібності, динамізм особистості, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування, креативність), педагогічна техніка. Критерії педагогічної майстерності: доцільність, продуктивність, діалогічність, оптимальність, творчість. Педагогічна майстерність як мистецтво. Залежність змісту та організації навчання учнів від їх вікових психологічних особливостей. Мовленнєвий етикет учителя. Такт учителя як засіб гармонізації педагогічної системи.</p>
3	<p>Європейські традиції навчання історії.</p> <p>Історичні знання мешканців античного світу та способи їх формування. Історичні знання як частина світогляду, повсякденного буття. Ключові компоненти світогляду мешканців античного світу (уявлення про оточуючий світ, проблема взаємодії божественної й людської сили в історії, поняття наукової чесності, поклоніння перед риторикою). Методи індивідуального та групового навчання.</p> <p>Фактори поширення історичних знань у середньовіччі (проблема з'ясування впливу Бога на долі людей і суспільств, зростання ваги мовно-територіальних спільнот, історичні знання як спосіб розв'язання політичних, соціальних і релігійних конфліктів, формування моделі освіченого промовця, публічного діяча). Виокремлення історії в самостійну навчальну дисципліну. Методи навчання історії в середньовіччі (диктування, пояснення текстів, дискусії).</p> <p>Роль історичних знань у новий і новітній час та зміни в методах їх викладання. Загострення суперечностей між імперськими й національними версіями історії. «Таблично-хронологічний» метод викладу історичного матеріалу. Створення цілісних загальнонаціональних історичних курсів. Ретушування історії. Сучасні світові тенденції поширення історичних знань.</p> <p>Шкільна історична освіта в Україні у ХХ столітті. Становлення шкільної історичної освіти в умовах відродження української державності й національної школи (1900–1920 рр.). Викладання історії в умовах українізації суспільства і школи та переходу до комплексних програм навчання (1920–1934 рр.). Перетворення системи історичної освіти, уніфікація змісту та технології навчання (1935 – середина 50-х років). Розвиток історично-методичної теорії і практики викладання історії в Україні у зв'язку з частковою лібералізацією суспільного життя (середина 50-х – 60-ті роки). Наростання кризових явищ у шкільній історичній освіті (70–80-ті роки). Формування національної системи історичної освіти в Україні (з 1991 року).</p> <p>Система виховання та освіти і місце в ній історичних знань. Навчання і виховання: різниця понять. Концепція «виховуючого навчання» Й. Ф. Гербарта. Національний виховний ідеал в історичній ретроспективі. Основні принципи сучасного національного виховання: гуманізм, демократизм, народність, єдність</p>

	<p>родинного і шкільного впливу, природовідповідність, виховання у праці, самодіяльність учнів.</p> <p>Проблема історичних тлумачень у контексті політико-ідеологічних впливів. Вплив національних, конфесійних, класових (станових), регіональних та інших факторів на інтерпретацію історичного процесу в системі шкільної освіти. Як народжуються історичні міфи? Порівняльна характеристика сучасних українських, польських і російських підручників. Поняття «отруєння історією». Способи уникнення політизації та міфологізації історії в школі. Експерти Ради Європи про форми та методи викладання історії.</p> <p>Світ без історії: антиісторичне мислення. Світ з «нестачею» історії: в пошуках історії. Світ з історією: історичний часопростір. Поняття «мовчання історії»: історія й повсякденне життя. Поняття «надмірного почуття історії»: панування минулого над сьогоденням. Національний (історико-романтичний) міф та його роль в інтелектуальному житті суспільства. Подолання історії.</p>
4	<p>Дидактичний потенціал історії. Зміст шкільної історичної освіти.</p> <p>Функції історичного знання (науково-пізнавальна, прогностична, нагромадження й узагальнення соціального досвіду, виховна) в інтерпретації філософів та істориків. Повчальність як сутнісна риса історії. Ключові компоненти (історичне джерело, історичний факт, людина) та категорії (історичний рух, історизм, зв'язок минулого і сьогодення) історичного знання. Викладання історії у світлі сучасного розвитку освіти – в умовах переходу від навчально-дисциплінарної до особистісно орієнтованої моделі освіти.</p> <p>Структура і зміст шкільної історичної освіти. Порівняльна характеристика лінійного та концентричного підходів до структури шкільної історичної освіти. Проблема відбору матеріалу шкільних історичних курсів. Емпіричний і теоретичний рівні засвоєння учнями навчально-історичного матеріалу. Історична освіта та навчання історії: різниця понять. Вплив позашкільних (неорганізованих) форм передачі історичної інформації на формування в учнів їхнього бачення минулого. Державний стандарт історичної освіти: базовий зміст (факти, поняття, зв'язки).</p>
5	<p>Проблема методів навчання історії та їх класифікація.</p> <p>Поняття «метод навчання». Прийоми і засоби навчання історії. Зв'язок між методами навчання і методами наукового пізнання. Функції методів навчання: спонукальна, освітня, виховна, розвиваюча, контрольна-корекційна. Класифікація методів навчання історії: за логічними операціями, за ступенем активності пізнавальної діяльності учнів, за ступенем розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів, за дидактичними цілями (завданнями), за закономірностями пізнання історичних явищ, за джерелом пізнання історичних явищ. Варіантність і гнучкість методів навчання історії. Проблема зв'язку між змістом і методом навчання.</p>
6	<p>Словесні методи навчання історії.</p> <p>Місце словесних методів у викладанні історії. Функції усного слова вчителя на уроці історії: розповідно-описова та логічна. Умови засвоєння учнями історичного матеріалу, викладеного вчителем в усній формі.</p> <p>Класифікація методів усного повідомлення історичного матеріалу. Монологічна та діалогічна форми викладу матеріалу. Стисле повідомлення, розповідь, опис (картинний і аналітичний), характеристика (описова й узагальнююча), пояснення, розмірковування як методи навчання історії. Вимоги до шкільної лекції. Бесіда на уроці історії.</p> <p>Засоби та прийоми конкретизації у викладі й описі історичних явищ: введення</p>

	<p>часових і просторових характеристик, використання побутового й цифрового матеріалу, художньої літератури, історичних документів і мемуарів, краєзнавчого матеріалу, типологізація та персоніфікація подій та ін.</p>
7	<p>Методи наочного навчання історії. Функції наочності в навчанні історії. Залежність використання наочних методів навчання від вікових груп учнів. Вимоги до використання наочності на уроках історії. Види наочності в навчанні: внутрішня, предметна, художня, умовна. Методика локалізації історичних явищ та вивчення карти. Види історичних карт: загальні, оглядові, тематичні. Методи роботи з картою на уроках історії. Роль карти в осмисленні історичних явищ. Організація самостійної роботи учнів з історичною картою: графічні, описові та аналітичні види завдань. Живопис на уроках історії та його роль у процесі засвоєння учнями історичного матеріалу. Види картин, які використовуються у викладанні історії (подійні, типологічні, пейзажі, портрети), та принципи їх відбору. Методи роботи з картиною на уроках історії. Методи роботи з ілюстраціями в підручнику. Портрет у викладанні історії. Політична карикатура та її використання на уроках історії. Музика як засіб наочності. Використання крейди й дошки на уроках історії. Технічні засоби навчання історії. Застосування на уроках історії навчальних відеофільмів та документального кіно. Комп'ютерна техніка в навчанні історії.</p>
8	<p>Методи роботи з текстом у навчанні історії. Еволюція уявлень про місце підручника у навчанні історії. Сучасні вимоги до підручника історії. Методи і прийоми роботи з текстом підручника: пояснююче і коментоване читання, самостійне читання, використання елементів тексту підручника в розповіді вчителя, організація мислительної обробки тексту підручника учнями, використання тексту підручника під час перевірки домашнього завдання. Місце та способи використання історичних документів у шкільному навчанні історії. Лабораторно-практичні роботи з історії. Використання художньої літератури у викладанні історії. Політична сатира у шкільному курсі історії.</p>
9	<p>Пасивні й активні методи навчання. Розвиток критичного мислення школярів. Методи готових знань (лекційний метод, розповідь учителя, художнє й творче оповідання). Метод книжних знань. Ілюстрація і демонстрація у навчанні історії. Напівактивні методи (сократівський, або евристичний метод; активно-ілюстративний метод, або метод Лая). Лабораторно-ілюстративний метод. Шкільні екскурсії. Лабораторно-дослідний метод. Рефератно-семінарський метод. Роль книжки в дослідницькій роботі учнів. Метод проектів. Інтелектуальні ігри на уроках історії. Модель навчання у дискусії. Психологічні основи активізації методів шкільного навчання. Домашня робота учнів. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Формування методологічної культури учнів у процесі навчання історії. Навчання історії за інтегрованою системою: зовнішня (міжпредметна) та внутрішньо-предметна інтеграція.</p>
10	<p>Розкриття закономірностей історичного процесу. Розвиток уявлень про історичний час. Методика роботи з історичними поняттями. Завдання дидактики історії в ділянці хронології. Співвідношення між соціологічним та хронологічним підходами до вивчення логіки розвитку історичного процесу. Методика формування у школярів уявлень про хронологічну перспективу (історичний час). Значення хронологічної перспективи для пізнання</p>

	закономірностей історичного процесу. Групи історичних понять: окремі, загальноісторичні та соціологічні. Технологія формування наукових понять на уроках історії. Формування історичних понять у контексті розкриття закономірностей історичного процесу.
11	<p>Політична, військова, соціально-економічна та культурна проблематика в шкільному курсі історії. Людина в історії.</p> <p>Поняття «політична історія». Проблема напряму розвитку історичного процесу та його творців у викладанні історії: у минулому й тепер. Значимість та методика з'ясування в шкільному курсі історії впливу народних мас та окремих діячів на розвиток продуктивних сил і суспільно-політичне життя. Методичні засоби і прийоми характеристики народних мас та історичних діячів.</p> <p>Війна як феномен людської цивілізації. Еволюція уявлень про місце військової проблематики на уроках історії: ліберально-пацифістська та націоналістично-тоталітарна концепції. Методика розкриття військово-історичного матеріалу в школі.</p> <p>Матеріальне життя суспільства: закономірності розвитку та вимоги до характеристики. Місце та функції історико-економічного та соціального матеріалу в шкільному курсі історії. Вимоги до відбору та методика формування основних історико-економічних і соціальних понять у школі.</p> <p>Поняття «культура». Проблема тяглості та ємкості культурного процесу. Концепції культури та проблема повноти їх представлення в шкільному курсі історії. Вимоги та необхідні умови викладу культурно-історичного матеріалу. Роль особи та народної маси в культурному житті суспільства. Культурно-історичний матеріал як чинник естетичного виховання у школі.</p>
12	<p>Урок історії.</p> <p>Класно-урочна система в історичній ретроспективі. Навчально-виховні завдання та вимоги до уроку історії. Урок як органічна ланка шкільного курсу історії. Проблема поєднання змісту й мети уроку. Відбір і розташування матеріалу.</p> <p>Проблема класифікації уроків історії. Класифікація уроків за основною дидактичною (навчальною) метою занять: урок засвоєння нових знань; урок формування (засвоєння) вмінь і навичок; урок застосування знань, вмінь і навичок; урок узагальнення і систематизації знань; урок перевірки знань, вмінь і навичок; комбінований урок. Залежність типу уроків історії від вікових груп учнів.</p> <p>Структура та організаційно-часові параметри комбінованого уроку: організаційний момент, перевірка домашнього завдання, підготовка до сприйняття нового матеріалу, повідомлення нового матеріалу, осмислення повідомленого (сприйнятого), оволодіння вміннями і навичками, застосування нових і раніше засвоєних знань, вмінь і навичок, закріплення матеріалу, домашнє завдання.</p>
13	<p>Проблема міцності знань з історії. Сутність і види контролю і перевірки знань учнів.</p> <p>Теорія рівнів навченості: розрізнення, запам'ятовування, розуміння, елементарні уміння й навички. Функції діагностування досягнень учнів: контрольна-інформаційна, коригуюча, відновлювальна, компенсаторна, пропагандистська, стимулююча. Специфіка навчального предмета «історія» та її відображення у процесі діагностування. Рівні історичної освіти (запам'ятовування і відтворення, розуміння, застосування, перенесення / творчості) та діагностування навченості учнів з історії.</p> <p>Вимоги та основні етапи підготовки вчителя до перевірки знань учнів. Робочі програми та діагностичні роботи з історії. Критерії оцінювання знань з історії учнів загальноосвітніх середніх шкіл за 12-бальною системою: I) фрагментарне</p>

	<p>знання, знання на рівні цілісного уявлення про об'єкт вивчення, знання на рівні структурного уявлення про об'єкт вивчення, повне знання як результат аналізу змісту основних структурних складових об'єкту вивчення; II) розрізнення і запам'ятовування, розуміння, стандартні уміння й навички, перенесення; III) первинне розуміння базового матеріалу, стандартне застосування базового матеріалу за зразками та алгоритмами, логічно обґрунтоване застосування базового матеріалу в стандартних і змінених ситуаціях, логічно обґрунтоване застосування історичного матеріалу в різних нестандартних ситуаціях.</p> <p>Закономірності запам'ятовування / забування в школі програмного матеріалу з історії. Методика закріплення та повторення історичного матеріалу. Усні та письмові форми контролю та перевірки знань: опитування, письмові диктанти, контрольні роботи, графічні завдання, колоквиуми, підготовка рефератів, одноразові домашні завдання-доручення. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів. Рейтингова система оцінювання результатів навчальної діяльності учнів на уроках історії.</p>
14	<p>Підготовка студента-практиканта до уроку історії.</p> <p>Етапи підготовки студента-практиканта до уроку історії: вивчення історичного матеріалу, відбір історичного матеріалу для уроку, визначення мети уроку, вибір типу уроку та розробка його плану, визначення способу викладу нового матеріалу, підготовка плану-конспекту (методичної розробки) уроку. Проблема оптимальної насиченості уроку (обсяг матеріалу й темп його викладу) та шляхи її розв'язання. Основні параметри аналізу уроку історії: науково-історичний профіль уроку, методична характеристика уроку, педагогічна поведінка вчителя, характеристика учнів на уроці історії.</p>
15	<p>Позакласна робота з історії. Історичне краєзнавство у школі.</p> <p>Місце позакласної роботи у піднесенні інтересу учнів до історії в школі. Форми позакласної роботи: позакласне читання, історичні гуртки, екскурсії, реалізація краєзнавчих історико-пошукових проєктів, історико-туристичні походи, історичні вечори. Участь школярів у роботі історичної секції Малої Академії наук. Конкурси-турніри юних істориків.</p> <p>Поняття «рідний край». Краєзнавчі традиції в Західній Україні та їх розвиток у сучасній школі. Навчально-інформаційна, пошуково-дослідницька та виховна спрямованість краєзнавчої роботи. Форми організації краєзнавчої роботи: програмні (урочні й позаурочні) навчальні заняття і непрограмні (позакласні) роботи. Методика використання краєзнавчого матеріалу на уроках історії. Використання у школі основних методів краєзнавчого дослідження: літературного, польових спостережень, картографічного, статистичного, візуального, анкетного та особистих бесід. Об'єкти краєзнавства: населення, економіка, історія, пам'ятки історії і культури, мистецтво. Шкільний краєзнавчий музей. Краєзнавство як чинник екологічного виховання молоді.</p>
16	<p>Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі.</p> <p>Система, технологія, модель навчання: сутність понять.</p> <p>Загальна характеристика традиційної та інноваційних систем навчання. Лабораторна система навчання історії. Проєктна система навчання. Інтегрована (комплексна) система навчання. Навчання у співробітництві. Вальдорфська педагогіка.</p> <p>Технології повного засвоєння навчального матеріалу (на основі: схемно-знакових моделей, удосконалення контролю і рейтингової оцінки результатів навчання, модульної організації навчального процесу, внутрішньо-предметної диференціації). Технології розвивального навчання (технологія проблемного</p>

<p>навчання, розвивальна технологія на основі індивідуалізації навчання). Модульно-розвивальна технологія навчання.</p> <p>Модель навчання у грі. Модель навчання у дискусії. Види навчальної дискусії: «круглий стіл», засідання експертної групи, форум, симпозіум, дебати та ін.).</p> <p>Модель навчання за «методом демаршів». Сугестопедична модель навчання.</p>

Додаток 2

Контрольні питання

1. Дидактика історії як наукова та навчальна дисципліна.
2. Функції вчителя історії. Елементи педагогічної майстерності.
3. Історичні знання мешканців Античного світу та способи їх формування.
4. Фактори поширення історичних знань і методи навчання історії в Середньовіччі.
5. Роль історичних знань і методи навчання історії в ХІХ–ХХ ст.
6. Функції історичного знання. Компоненти та категорії історичного знання.
7. Зміст шкільної історичної освіти. Державний стандарт історичної освіти.
8. Проблема методів навчання історії та їх класифікація.
9. Словесні методи навчання історії.
10. Монологічна форма викладу історичного матеріалу.
11. Розповідь як метод викладу історичного матеріалу.
12. Опис історичного явища як метод викладання історії.
13. Характеристика історичного явища як метод викладання.
14. Пояснення історичного матеріалу вчителем.
15. Шкільна лекція з історії та вимоги до неї.
16. Діалогічна форма повідомлення історичного матеріалу. Бесіда на уроці історії.
17. Засоби та прийоми конкретизації історичного матеріалу при його усному викладі.
18. Методи наочного навчання історії.
19. Функції та види наочності в навчанні історії.
20. Вимоги до використання наочних матеріалів на уроках історії.
21. Вплив вікових особливостей учнів на використання наочних методів навчання.
22. Робота з картиною на уроках історії. Портрет у викладанні історії.
23. Методика локалізації історичних явищ і вивчення карти.
24. Використання крейди й дошки на уроках історії.
25. Відеофільми, документальне кіно та комп'ютерна техніка в навчанні історії.
26. Методи роботи з текстом у навчанні історії.
27. Методи і прийоми роботи з текстом підручника.
28. Робота з історичним документом.
29. Використання художньої літератури у викладанні історії.
30. Пасивні методи навчання історії (методи готових знань).
31. Активні методи навчання історії (методи пошукові або дослідницькі).
32. Пасивні й активні методи навчання: проблема взаємодії. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії.
33. Формування методологічної культури учнів у процесі навчання історії.
34. Методика формування в учнів уявлень про хронологічну перспективу.
35. Групи історичних понять. Прийоми і засоби розкриття історичних понять.
36. Формування понятійних форм історичного мислення школярів.
37. Проблема напряму розвитку історичного процесу на уроках історії.
38. Проблема творців історичного процесу в шкільному курсі історії.
39. Методичні засоби і прийоми характеристики народних мас та історичних діячів.

40. Війна як історичне явище в шкільному курсі історії. Методика розкриття військово-історичного матеріалу.
41. Методика формування історико-економічних та соціальних понять у школі.
42. Вимоги та необхідні умови викладу культурно-історичного матеріалу. Культурно-історичний матеріал як чинник естетичного виховання.
43. Навчально-виховні завдання уроку історії.
44. Структура уроку історії. Закономірності «навчання – засвоєння» на уроці історії.
45. Типи уроків історії та їхня залежність від вікових груп учнів.
46. Методика закріплення історичних знань учнів.
47. Контроль (перевірка) знань учнів з історії. Критерії оцінювання навчальних досягнень школярів.
48. Етапи підготовки студента-практиканта до уроку історії.
49. Визначення мети уроку історії та відбір матеріалу вчителем.
50. Основні параметри аналізу уроку історії.
51. Форми позакласної роботи з історії.
52. Історичне краєзнавство у школі.
53. Традиційна та інноваційні системи навчання: порівняльна характеристика.
54. Лабораторна система навчання історії.
55. Проектна система навчання історії.
56. Інтегрована (комплексна) система навчання історії.
57. Навчання у співробітництві.
58. Вальдорфська педагогіка.
59. Технології повного засвоєння навчального матеріалу з історії.
60. Технології розвивального навчання з історії.
61. Модульно-розвивальна технологія навчання з історії.
62. Модель навчання історії у грі.
63. Модель навчання історії у дискусії.
64. Нейропедагогіка в навчанні історії. Сугестопедична модель навчання історії.
65. Проблема інтерпретації минулого в системі шкільної освіти.

Додаток 3 Зразки тестових завдань

Варіант 1	Прізвище та ім'я студента (-ки)
	Академічна група
	Дата

1. Визначте модель навчання, яка характеризується такими ознаками: Учень виступає в ролі «об'єкта» навчання; Учень повинен засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому вчителем, текстом підручника тощо; Учитель, текст підручника – джерело правильних знань для учня; Основні методи: лекція-монолог, читання, пояснення, демонстрація, відтворююче опитування учнів:

- А Пасивна модель.
- Б Активна модель.
- В Інтерактивна модель.
- Г Інноваційна модель.

2. Установіть правильну послідовність етапів підготовки вчителя до уроку:

- А Написання методичної розробки, складання конспекту чи розгорнутого плану уроку.

Б Добір методичних прийомів і засобів навчання відповідно до очікуваних результатів уроку та вибір методичного варіанта уроку.

В Визначення місця уроку в темі чи розділі, його очікуваних результатів. Аналіз пізнавальних можливостей класу.

Г Аналіз Державного стандарту, шкільних програм, вивчення підручників і поурочних посібників.

3. Установіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв:

1) Факт-подія. 2) Факт-явище. 3) Факт-процес.

А Одинична, неповторна, оригінальна, жорстко локалізована в часі та просторі дійсність (пригода), де бере участь певне коло осіб.

Б Послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком, хід розвитку чого-небудь.

В Структура історичної освіти, яка передбачає дво-, триразовий розгляд одних і тих самих хронологічних відрізків історичного минулого, кожного разу підвищуючи рівень аналізу.

Г Фрагмент реальності з типовими, характерними ознаками, притаманними певному історичному періоду або декільком країнам на певному етапі історичного розвитку.

4. Позначте навчальні ігри, класифіковані за методикою проведення:

А Актуалізуючі, формуючі, узагальнюючі, контрольньо-корекційні.

Б Ігри-змагання, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації.

В Сюжетні, імітаційні, формуючі, контрольньо-корекційні.

Г Імітаційні, узагальнюючі, контрольньо-корекційні, рольові.

5. Вкажіть положення, яке розкриває поняття «системності» як одного з критеріїв педагогічної технології:

А Можливість застосування в інших однотипних навчальних закладах іншими суб'єктами.

Б Можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання.

В Наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин, цілісність.

Г Технологія повинна вибиратись відповідно до результатів і оптимальних затрат, гарантувати досягнення певного стандарту навчання.

Д Наявність компонентів, які прямо або опосередковано впливають на історичну свідомість людини.

Варіант 2	Прізвище та ім'я студента (-ки)
	Академічна група
	Дата

1. Установіть правильну послідовність рівнів навченості (згідно з технологією діагностування навченості учнів з гуманітарних дисциплін):

А Учень пам'ятає та механічно відтворює інформацію, що вивчалась (рівень запам'ятовування).

Б Учень самостійно отримує суб'єктивно нові знання, використовуючи здобуту інформацію та створюючи власний алгоритм дій (рівень перенесення).

В Опираючись на повідомлені алгоритми дій, учень заглиблюється у прихований зміст пояснення, в підтекст, може застосувати засвоєні теоретичні знання в стандартних ситуаціях (рівень стандартних умінь).

Г Учень розуміє інформацію, що вивчалася, і здатний осмислено відтворити явний зміст навчальних текстів чи зображень (рівень поверхневого розуміння).

2. Вкажіть початковий етап підготовки вчителя до уроку:

- А** Написання методичної розробки, складання конспекту чи розгорнутого плану уроку.
- Б** Добір методичних прийомів і засобів навчання відповідно до очікуваних результатів уроку та вибір методичного варіанта уроку.
- В** Визначення місця уроку в темі чи розділі, його очікуваних результатів. Аналіз пізнавальних можливостей класу.
- Г** Аналіз Державного стандарту, шкільних програм, вивчення підручників і поурочних посібників.

3. Позначте твердження, яке вказує на історичний «факт-подію» як одиницю навчального матеріалу:

- А** Одинична, неповторна, оригінальна, жорстко локалізована в часі та просторі дійсність (пригода), де бере участь певне коло осіб.
- Б** Послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком, хід розвитку чого-небудь.
- В** Структура історичної освіти, яка передбачає дво-, триразовий розгляд одних і тих самих хронологічних відрізків історичного минулого, кожного разу підвищуючи рівень аналізу.
- Г** Фрагмент реальності з типовими, характерними ознаками, притаманними певному історичному періоду або декільком країнам на певному етапі історичного розвитку.

4. Позначте навчальні ігри, класифіковані за дидактичною метою:

- А** Актуалізуючі, формуючі, узагальнюючі, контрольні-корекційні.
- Б** Ігри-змагання, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації.
- В** Сюжетні, імітаційні, формуючі, контрольні-корекційні.
- Г** Імітаційні, узагальнюючі, контрольні-корекційні, рольові.

5. Вкажіть положення, яке розкриває поняття «керованості» як одного з критеріїв педагогічної технології:

- А** Можливість застосування в інших однотипних навчальних закладах іншими суб'єктами.
- Б** Можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання.
- В** Наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин, цілісність.
- Г** Технологія повинна вибиратись відповідно до результатів і оптимальних затрат, гарантувати досягнення певного стандарту навчання.
- Д** Наявність компонентів, які прямо або опосередковано впливають на історичну свідомість людини.